

Vammaiset lapset keskiajalla

Jenni Kuuliala: Disability and Social Integration. The Constructions of Childhood Impairments in Thirteenth- and Fourteenth-Century Canonisation Processes (Vammaisuus ja sosiaalinen integraatio. Lapsuusajan vammojen konstruktiot 1200- ja 1300-lukujen kanonisaatioprosesseissa). Tampere 2013. 295 s.

Käsillä oleva väitöstutkimus pyrkii selvittämään, miten lapsuusajan vammat ja niiden sosiaaliset seuraukset on esitetty keskiaikaisiin kanonisaatioprosesseihin liittyvissä ihmekertomuksissa. Vaikka kukin kolmesta kysymyksestä on viime aikoina ollut keskiajan uskonto-, kulttuuri- ja sosiaalhistorian tutkimuksen keskipisteessä, Kuulialan tutkimus on ensimmäinen yritys analysoida kyseistä aineistoa tästä nimenomaisesta näkökulmasta. Myöhäiskeskiajan pyhimys-, pyhiinvaellus- ja ihmeuskokultin tutkimuksen johtavan auktoriteetin Christian Krötzelin perustamalle tutkimuskoulukunnalle on kunniaksi, että se on (jälleen) toiminut innoittajana väitöstutkimukselle, joka rikastuttaa merkityksellisellä ja arvokkaalla tavalla alan kansainvälistä tutkimusdiskurssia.

Kanonisaatioprosessien dokumentointiaineistosta – pyhäköistä parantumista hakeneiden ihmisten omiin kokemuksiin perustuvine tuhansine todistajanlausuntoineen – on viime vuosikymmenien aikana, André Vauchezin, Michael Goodichin, Ronald Finucanen ja muiden tutkijoiden urauurtavien tutkimusten jälkeen tullut todellinen aarreaitta tutkijoille, jotka haluavat tarjota ”tiheän kuvauksen” (Clifford Geertz) laajan, oppineen eli-

tin ulkopuolelle ulottuvan sosiaalisen maailman jokapäiväisistä ongelmista, sairauksista, toiveista ja uskomuksista. Kanonisaatioprosessien vaiheita on hyödynnetty mikrohistorian (Robert Bartlett, Didier Lett), köyhyyden sosiaalisen historian (Sharon Farmer), ihmeuskon morfologian (Pierre-André Sigal, Stanko Andrić, Gábor Klaniczay, Michael Goodich) ja sukupuolen historian (Sari Katajala-Peltomaa) tutkimuksessa. Myös lasten paranemista koskevia kysymyksiä on käsitelty aiemmin joissakin kirjoissa (Didier Lett, Ronald Finucane), mutta vasta viime aikoina tutkimuksessa on suuntauduttu vammaisuuden ja vammojen käsittelemiseen (Irina Metzler).

Teoksessa muotoillaan uudeleen tapa, jolla historian tutkimuksessa lähestytään sairautta ja vauvoja, ja ensimmäistä kertaa käsillä olevaan runsaaseen lähdemateriaaliin sovellettuna kyseinen lähestymistapa avaa kokonaan uusia näkymiä. Keskittymällä joukkoon sairauksia, jotka aiheuttivat pysyviä tai pitkäaikaisia vammoja (liikkumisvaikeuksia, näön huononemista, kuulemis- ja kommunikointivaikeuksia, kärsimystä, fyysisistä kipua ja työkyvyttömyyttä) Jenni Kuuliala on löytänyt käyttökelpoisen ja metodologisesti yhteisen tutkimusalueen. Tämän ansiosta hän on pystynyt analysoimaan ja vertailemaan keskenään vammaisia lapsia kohtaan osoitettua suhtautumista kolmessa eri ympäristössä: perheen sisällä, yleisemmin yhteiskunnassa ja asianosaisten omakohtaisissa kokemuksissa.

Määrittämiensä kriteerien perusteella hän on huolellisesti valinnut kyseisiä prosesseja kuvaavasta vaikuttavan laajasta julkaistusta ja julkaisemattomasta aineistosta analysoitavaksi 226 ihmekertomusta. Keskiajalla pantiin virallisesti alulle 71 kanonisaatioprosessia, ja lisäksi tehtiin useita kymmeniä puolivirallisia selvityksiä, joiden

yhteydessä käytiin läpi ja dokumentoitiin yhteensä useita tuhansia, ihmeitä koskevia todistajanlausuntoja. Kuulialan otos kattaa 21 prosessia.

Selvitystyö keskittyy kolmeen osa-alueeseen: 1) perhepiiriin (mukaan lukien sukupuoli- ja tunnenäkökohdat), 2) yhteisön tapaan suhtautua vammaisiin lapsiin (fyysisestä olemuksesta yhteiskuntakelpoisuuteen, huomiotta jättämisestä lääketieteellisen avun antamiseen) ja 3) asianosaisten oma-kohtaisiin kokemuksiin (identiteettiin ja minäkuvaan). Laajemmin tutkimus vastaa esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin: käsitettiinkö lapsen terveyden palautuminen perheen yhtenäisyyden palautumiseksi? Oliko ihmeparantumisen etsiminen koko yhteisön asia? Toivatko tukea hakevat yksilöt vammaisuutensa esille? Sallivatko vammaisuus ja fyysinen erilaisuus yksilöllisen identiteetin muodostumisen?

Kuuliala vastaa näihin yleisiin tutkimuskysymyksiin kääntymällä kerran toisensa jälkeen dokumentaatiosta ottamansa tutkimusotoksen puoleen ja osoittaa näin olevansa tiukasti todistusaineistoon nojautuva historioitsija, joka pysyy poikkeuksetta alueella, jolta hänellä on luotettavaa tietoa. Käsitellessään yksittäisiä aiheita – esimerkiksi epäsiikioita (s. 77), vaihdokkaita eli demonien keskenään vaihtamiksi oletettuja lapsia (s. 95), riiteleviä kerjäläislapsia (s. 132), kansanlääkintää (s. 176) ja merkikieltä (s. 238) – Kuuliala osoittaa olevansa hyvin perillä kyseisten aiheiden keskeisestä historiallisesta tutkimuksesta. Suhteuttamalla oman tutkimustietonsa aikaisempaan tietämykseen hän pystyy avaamaan uusia näkökulmia moniin kiehtoviin kysymyksiin. Kuulialan käyttämän metodologian voi luonnehtia perustuvan poikkiteieteelliseen ymmärrykseen käsiteltävien kysymysten monimutkaisuudesta. Edellisestä seuraten hän käsittelee

järjestelmällisesti ja tosiasioihin nojautuen mahdollisia antropologisia, sosiologisia ja psykologisia tulintoja kolmella eri tasolla: perhepiirissä, yhteiskunnassa ja yksilötasolla.

Väitöstutkimuksen tulokset antavat paljon arvokasta tietoa lapsuusajan vammojen, kanonisaatio-prosessien, lapsuuden sosiaaliantropologian, perheen, tunteiden, yhteisön lapsien ongelmia kohtaan osoittaman suhtautumisen, leimautumismekanismien, suvaitsevaisuuden ja solidaarisuuden tutkimusta varten. Tutkimuksen olemaisuus nousee kirjoittajan tekemien arvioiden ennakoasenteettomuudesta – hän ei niele purematta yleisesti hyväksytyjä tai näennäisesti itsestään selviä kliseitä (esimerkkinä s. 78–86 käsitely vanhempien syntisyyden ja lapsen sairauden välinen syy-seuraussuhde, jota pidettiin tietynlaisessa uskonnollisessa kirjallisuudessa oletusarvoisena), vaan haastaa ne lähdedokumentaationsa avulla, korjaten tai kyseenalaistaen käsityksiä siltä osin kuin hänen lähdemateriaalinsa ei niitä tue.

Kuuliala ei kuitenkaan missään vaiheessa unohta tutkimuksensa varsinaista aihetta, vammaisia lapsia. Laajojen ja värikkäiden todistajanlausuntojen ansiosta monet heistä tulevat tekstissä lihaksi ja vereksi. Tuloksena on hienovarainen kuvaus siitä, miten vammaisuuteen suhtauduttiin perhepiirissä häveten ja murehtien ja yhteiskunnassa pilkaten ja ivaten – tai sitten säälien ja myötätuntoisesti. Tutkimus kuvaa myös sitä, miten jotkut näistä onnettomista olennoista hakattiin tai heidän vammansa aitoutta testattiin, koska heitä epäiltiin huijauksesta, ja havainnollistaa, miten jotkut heistä kuvasivat omia henkilökohtaisia kokemuksiaan.

– GÁBOR KLANICZAY